

pandemin och med de nya storstilade reformambitionerna i USA hos president Joseph Biden. Då kommer förstås nationalekonomerna att vara med. Och likt Ingemar Ståhl kommer många av dem både kunna vis på svagheterna i de system som de själva varit med om att initiera och inspirera och vara med att utforma de nya alternativen.

Till de mest läsvärda bidragen i den här boken om och av Ingemar Ståhl hör Anne-Marie Pålssons kapitel om politisk ekonomi och *public choice*. Bland Ståhls kolleger är hon kanske den som fortsatt varit mest synlig i debatt och politik, en period också som riksdagsledamot för moderaterna, och där framträtt som en inte okritisk men tydlig förespråkare för en mer liberal ekonomisk politik. När detta skrivs försommaren 2021 meddelas att hon fått i uppdrag av Lärarförbundet att utreda friskolornas organisationsform och finna ett alternativ till aktiebolagen och kraven på vinstutdelning, som hon i skolsammanhanget skarpt kritiserat.

Det här ska säkert inte ses som någon ideologisk omvändelse hos Anne-Marie Pålsson. Hennes argumentation bygger på givna ekonomiska och bolagsrättsliga förhållanden. Men låt det vara ett tidens tecken att nationalekonomerna fortsatt är med oss i en ny fas som blandekonomins ingenjörer.

Kjöller, Hanne, 2020. *Kris i forskningsfrågan. Eller vad fan får vi för pengarna?* Stockholm: Fri Tanke förlag.

Anmälan av Anders Sundell

”Vad FAN får vi för pengarna?” frågar Hanne Kjöller i undertiteln på sin bok om forskning och forskningspolitik. Av denna frejdigt populistiska ansats får man intrycket att det nu vankas en rejäl avhyvling av både forskarsamhället och forskningspolitiken. Så är tyvärr inte fallet.

Kjöller tar upp välkända problem i forskningsvärden: replikationskrisen, publikationspress, bristande peer review och meningslös forskning. Men medan till exempel Stuart Ritchies *Science Fictions* (recenserad av undertecknad i Statsvetenskaplig tidskrift 122:4) gjorde samma sak från insidan närmar sig Kjöller ämnet från utsidan, som en betraktare. Det skulle kunna vara fruktbart, om det hade lett till orädda frågeställningar och förutsättningslösa svar.

Som det är blir det istället mest grunt. I förordet konstaterar författaren att arbetet med boken varit svårt, eftersom fältet är ”lika stort och svårgenomträngligt som Amazonas djungler”. Tyvärr blir konsekvensen att materialet till stor del utgörs av intervjuer med akademiker som själva varit aktiva i debatten, så som Magnus Henrekson och Mats Alvesson, vars ståndpunkter återges relativt okritiskt. I övrigt hänvisas påfallande ofta till ”Ted talks”, nyhetsartiklar och Wikipedia.

Grundproblemen är svåra. Ta frågan om öppen tillgång. Alla är överens om att nuvarande system, där universiteten finansierar forskningen och sköter tidskrifternas peer review men ändå måste betala dyrt för att få tillgång till de publicerade resultaten, är ineffektivt och ohållbart. Samtidigt är det för enskilda forskare svårt att kringgå systemet och avstå från att publicera sig i de mest respekterade tidskrifterna.

Kjöller redogör för problematiken, men sätter inte själv ner foten vad gäller lösningen. Hon konstaterar att det inte borde vara en känslig politisk fråga, men vill inte heller säga om den omdiskuterade Plan S är bra eller dålig. Slutsatsen blir bara att ”på något sätt måste offentligt finansierade forskningsresultat redovisas.”

Diskussionen om politisk styrning av forskning blir likaledes tvetydig. Samtidigt som Kjöllers kritiserar arroganta och verklighetsfrånvända forskare som sysslar med meningslös och oanvändbar forskning inser hon riskerna med politisk klåfingrighet och alltför detaljerad styrning. I slutsatserna argumenteras för att grundforskningen ska vara fri, medan den tillämpade forskningen borde styras mer. Men gränsdragningen dem emellan är givetvis ofta oklar, och hur resurserna ska fördelas mellan dem är också en öppen fråga. Resultatet blir inte så mycket nyanserat som luddigt när Kjöllers konstaterar att ”Jag har inget svar på frågan om var gränsen för forskarnas frihet ska dras och hur långt de folkvalda ska vara inne och styra. Men min övergripande bild är att politikerna både styr för mycket. Och för lite. Samtidigt.”

Helhetsintrycket är att Kjöllers önskar att politikerna kunde gå in och styra upp när forskningen är irrelevant och av låg kvalitet, men hålla sig borta när den är relevant och av hög kvalitet. Det är en rimlig önskan, men hela problematiken ligger i att avgöra vad som är vad. För egen del tror jag (likt Ritchie) på ökad transparens och kollegial granskning, dock inte nödvändigtvis i tidskrifternas regi. Rörelsen mot ”open science” kan förhoppningsvis motverka både trivial och opålitlig forskning på ett organiskt sätt.

Bokens handlingsrekommendationer blandar också högt och lågt på ett något oförutsägbart sätt. I slutsatserna lyfts till exempel fram att forskningsansökningar borde avkrävas ”statistiker-signerade powerberäkningar” för att få godkänt. Sådana är naturligtvis välkomna för relevanta undersökningar, men är inte uppenbart viktigare än noggrannhet i urval eller analysmetod.

Nu tillhör jag som verksam forskare antagligen inte bokens tänkta målgrupp. För den som inte är insatt i forskningsvärlden eller dess problem är det

möjlighet att boken kan ge en lättfattlig översikt. Men om målsättningen var att göra en verkligt kritisk och genomskärande granskning är slutresultatet väl tamt.